

К.е.н. Соляник Л.Г., Проценко К.О.

Національний гірничий університет

Основні напрями підвищення результативності діяльності промислових підприємств України

Ключові слова: рентабельність операційної діяльності, операційні витрати, кореляційно-регресійний аналіз.

Постановка проблеми. Однією з головних проблем вітчизняної промисловості є збитковість значної частини промислових підприємств. Для підвищення прибутковості та забезпечення їх подальшого розвитку головною метою наразі є визначення впливу основних факторів на фінансові результати діяльності.

Аналіз останніх публікацій. Вагомий внесок у вивчення фінансових результатів діяльності промислових підприємств зробили наукові праці таких вчених, як А.І. Алексєєва, Л.Д. Буряк, А.М. Поддєрьогін, С.М. Пястолов, О.С. Філімоненков та інші.

Мета статті. Метою статті є оцінка результативності операційної діяльності промислових підприємств України протягом останніх років та визначення основних напрямів їх підвищення на основі врахування впливу факторів на рентабельність операційної діяльності підприємств.

Виклад основного матеріалу. Забезпечення прогресивного економічного розвитку України пов'язане з потребою вирішення питання підвищення фінансових результатів діяльності промислових підприємств на основі своєчасного оцінювання внутрішніх та зовнішніх чинників, що дасть можливість у майбутньому приймати більш виважені управлінські рішення.

У сучасних умовах господарської діяльності характерним є явище збитковості промислових підприємств. Так, у 2009 році частка підприємств, що у результаті операційної діяльності отримали збитки, становить 41% від їх загальної кількості, що відповідає рівню 2002-2003 років. Найнижча питома вага таких підприємств спостерігалася у 2007 році – 33%.

Щоб знайти заходи покращення фінансових результатів промислових підприємств, необхідно визначитися з чинниками неефективної діяльності, окреслити найбільш вагомими важелі економічного зростання в сучасних умовах господарювання, розробити алгоритм дій.

Виділяються фактори першого порядку, що впливають на результати діяльності підприємств, зокрема це обсяг виробництва, ціна та собівартість продукції. Можна стверджувати, що перевищення темпів росту собівартості над темпами росту реалізації продукції є основним чинником збитковості промислових підприємств. Наприклад, у 2009 році різниця між цими двома показниками склала 3%. Проте вагомими чинниками виступають також відсутність ринків збуту продукції та перенасиченість ринку більш конкурентоспроможною продукцією. Щоб розширити ринки збуту продукції, підняти її конкурентоспроможність необхідне оновлення матеріально-технічної бази підприємств, впровадження нових технологій, освоєння нових видів продукції. Тому дослідження потребує ще один чинник – питома вага інноваційних витрат у загальному обсязі операційних витрат. Але виникає питання, чи всі перелічені чинники однаково впливають на результати діяльності підприємств і що потрібно робити, щоб їх підвищити.

З метою вивчення чинників впливу на рівень фінансових результатів підприємств промисловості був проведений кореляційний аналіз впливу фінансово-економічних показників промислових підприємств на їх фінансові результати діяльності, що дозволили зробити кількісну оцінку їх взаємозв'язку.

Кореляційний аналіз було зроблено за відносними показниками: рентабельність операційної діяльності промислових підприємств, індекси промислової продукції, індекс цін виробників промислової продукції, темп приросту операційних витрат, темп приросту інноваційних витрат, у тому числі питомої ваги капітальних інвестицій, витрат на НДДКР, придбання нових технологій.

Перш ніж дослідити залежність результативного показника від ряду чинників, необхідно прослідкувати динаміку рентабельності операційної діяльності промислових підприємств (рис.1).

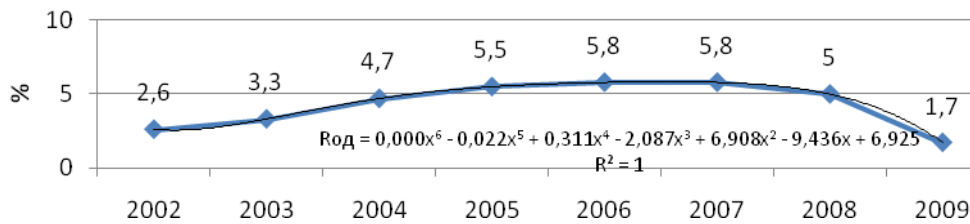

Рис.1. Динаміка рентабельності операційної діяльності промислових підприємств України у 2004-2009 рр.

Як видно з графіка, показники рентабельності операційної діяльності промислових підприємств почали стрімко зростати з 2003 року, проте у 2008 році відбулося значне зниження їх рівня і у 2009 році рентабельність операційної діяльності промислових підприємств України склала 1,7%, що на 64% нижче за рівень 2008 року.

Дослідження впливу різноманітних факторів на рентабельність операційної діяльності за допомогою кореляційно-регресійного аналізу виявило, що деякі з них мають суттєвий вплив на результативний показник. (рис.1-4)

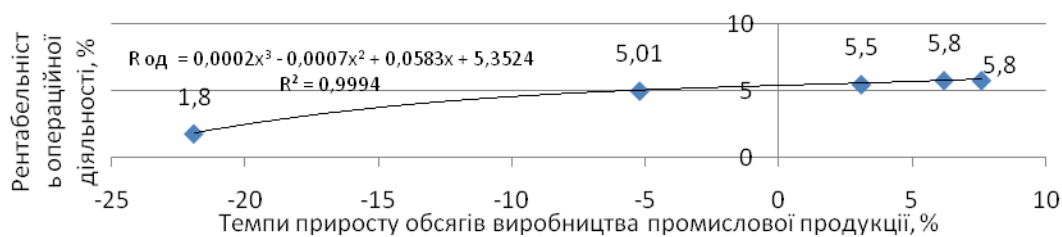

Рис.2. Залежність рентабельності операційної діяльності промислових підприємств від зміни обсягів виробництва промислової продукції

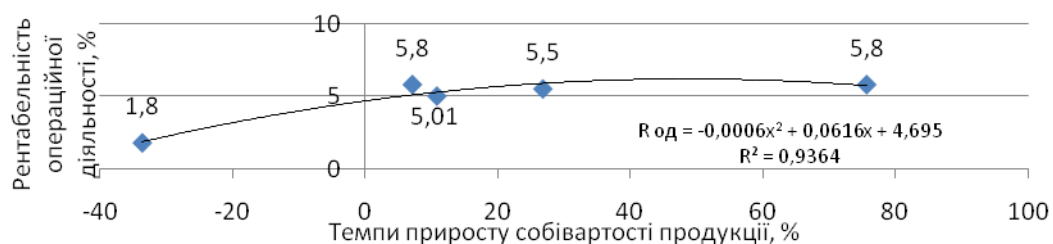

Рис.3. Залежність рентабельності операційної діяльності промислових підприємств від зміни собівартості продукції

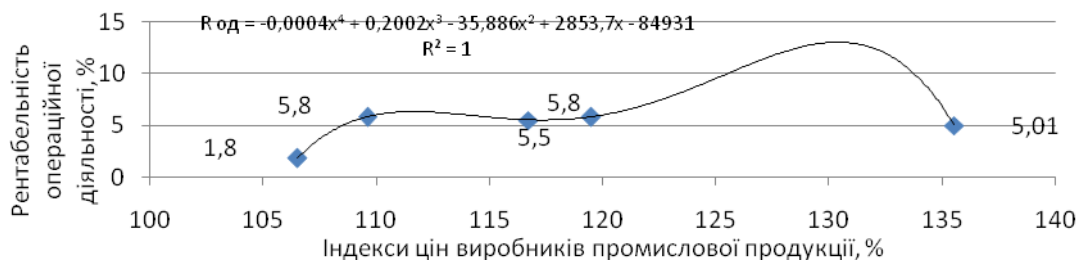

Рис.4. Залежність рентабельності операційної діяльності промислових підприємств від індексів цін виробників промислової продукції

Фактори першого порядку, такі як обсяг виробництва та собівартість реалізованої промисловими підприємствами продукції мають найбільший вплив на рентабельність операційної діяльності. Так, залежність рентабельності операційної діяльності промислових підприємств від темпів приросту обсягу виробництва продукції та її собівартості можна вважати високою, оскільки коефіцієнт кореляції складає 0,97 та 0,76 відповідно. Слід відзначити, що зміна цін на промислову продукцію не мала значного впливу – коефіцієнт кореляції склав 0,39. Значення коефіцієнтів регресії, наближені до одиниці, свідчать про достовірність виявлених тенденцій.

Необхідною умовою зниження собівартості продукції, забезпечення її конкурентоспроможності та як наслідок покращення фінансових результатів є впровадження нових технологій у виробництво.

За допомогою кореляційно-регресійного аналізу було встановлено, що рентабельність операційної діяльності значною мірою залежить від частки витрат на придбання нових технологій та проведення наукових досліджень та розробок: коефіцієнт кореляції становить відповідно 0,77 та 0,73, коефіцієнт регресії наближений до одиниці, тому виявлені тенденції є вірними.

У розвинутих країнах саме галузі, що використовують нові технології, створюють велику частину доданої вартості. Виробництво й експорт наукомісткої продукції дають змогу розвивати економіку швидкими темпами. Про це свідчить досвід Японії, Південної Кореї, Тайваню, Гонконгу, Сінгапуру, Чилі, Іспанії та інших.

Технологічна відсталість промисловості України зумовлює низьку продуктивність праці, високу ресурсо- та енергоємність продукції. Отже, поряд

з проведенням власних наукових досліджень та розробок, необхідне залучення сучасних нових технологій, розроблених в інших країнах, їх швидке освоєння. У зв'язку з цим дуже важливо створити сприятливі умови для розгортання інноваційних процесів.

Проте надзвичайно низький рівень інноваційних витрат промислових підприємств (1,2 - 1,6% від операційних витрат) та спрямування їх передусім на капітальне оновлення виробництва не може дати будь-якого поштовху інноваційним зрушенням у промисловості України та забезпечити достатній рівень рентабельності операційної діяльності й конкурентоспроможності вітчизняних підприємств. Тому поряд з пошук альтернативних джерел фінансування інноваційної діяльності необхідно здійснити оптимізацію структури інноваційного фінансування на основі економіко-математичного моделювання на користь нових технологій і наукових досліджень та розробок для виходу вітчизняного виробництва на якісно новий рівень.

Висновок. Результати досліджень показали, що значна частка підприємств є збитковими, і це пояснюється в основному невідповідністю темпів зростання виручки від реалізації темпам зростання собівартості промислової продукції. Підвищення результативності діяльності промислових підприємств можливе за рахунок пошуку шляхів зниження собівартості, ключову роль у чому відіграє перехід на інноваційний шлях розвитку промисловості, оскільки лише якісне оновлення продукції може скоротити витрати та підвищити попит на продукцію української промисловості.

Література:

1. Статистичний щорічник України за 2008 рік / за ред. О. Г. Осауленка. – К. : Державний комітет статистики України, Консультант, 2009. – 567 с.

2. Управління формуванням прибутку підприємства в умовах ринкових форм господарювання: Монографія / Л.І. Донець, С.М. Баранцева - Донецьк: ДонНУЕТ, 2008.- 255 с.